

Naš jezik poznaje i obrnuto upotrebu prijedloga *u* mjesto *na* za oznaku mjesta, na pr. »Idem u brdo« mjesto: »Idem na brdo«; »Bio sam u brdu« mjesto ili pored: »Bio sam na brdu«. Doduše time se obično ne misli na *vrh* brda, nego *uz* brdo, ali nikada na ulaženje u samo brdo.

Budući da se u mjesnom značenju uz imena mjesta prijedlog *na* mjesto *u* upotrebljava i u govorima štokavskog dijalekta, koji služe kao osnova književnom jeziku, nije nepravilno govoriti i pisati u suvremenom književnom jeziku na pr. Bio sam *na* Sušaku. Putujem *na* Rijeku. Idem *na* Hreljin. Jesi li bio *na* Kostreni? Otac živi *na* Trsatu. Razumije se, da je mnogo običnija u takvoj službi upotreba prijedloga *u*, pa je i pravilnije upotrebljavati prijedlog *u* nego *na*.

O POHRVAĆENIM PRIDJEVIMA LATINSKOG I GRČKOG PODRIJETLA U MEDICINSKOJ TERMINOLOGIJI

Veljko Gortan

Kultura književnog jezika mora biti na srcu ne samo filolozima, nego svim obrazovanim ljudima. U tom važnom zadatku potrebna je suradnja stručnjaka s različitim područja nauke i javnog života. Zato članak dra. Vinka Friščića *O pohrvaćenim pridjevima latinskog i grčkog podrijetla s obzirom na stručnu medicinsku terminologiju*, objavljen u 4. broju II. godišta ovog časopisa (str. 111.—113.), zaslužuje punu pažnju.

Pozivajući se u prvom redu na primjer dra. B. Peričića, dr. Friščić traži, da se spomenuti pridjevi tvore dodavanjem našeg pridjevnog nastavka osnovi pohrvaćene imenice latinskog ili grčkog podrijetla, na pr. *sepsni*: *sepsa*, *arterijski* ili *arterni*: *arterija*. Kao prednost takve tvorbe navodi: 1) riječ je kraća, dakle i jednostavnija; 2) napravljena je u duhu jezika, t. j. pridjev je načinjen od pohrvaćene imenice.

Iako se taj zahtjev na prvi pogled čini jednostavan, praktičan, lako provediv i potpuno u duhu našeg jezika, ipak, primijenimo li ga na veći broj primjera, pokazuje se neprihvatljiv kao opća norma. Tome ima više razloga.

Najprije treba istaknuti, da mnogi pridjevi takve vrste, koji nisu načinjeni od pohrvaćene imenice, nego od latinskog ili grčkog pridjeva, već odavna postoje u našem jeziku kao potrebne tudice za stručnu terminologiju i da su u njemu stekli građansko pravo čak i izvan medicinske terminologije, pa bi ih bilo vrlo teško ukloniti. Navodim nekoliko primjera: *normalan* od lat. *normalis*, ne od pohrvaćene imenice *norma* (pridjev izveden od nje glasio bi *normni*); *praktičan* ili *praktički* od grč. *praktikos*, ne od *praksa*; *profilaktički* od grč. *prophylaktikos*, ne od *profilaksa*; *esencijalan* od lat. *essentialis*, ne od *esencija*; *depresivan* od lat. *depressivus*,

ne od *depresija*; *analitički* od grč. *analytikos*, ne od *analiza*; *vegetativan* od lat. *vegetativus*, ne od *vegetacija*; *funkcionalan* od lat. *functionalis*, ne od *funkcija*. Takvi se pridjevi osjećaju u našem jeziku kao tuđice, pa nije potrebno pod svaku cijenu uklanjati ispred našeg završetka formant, pomoću kojega su načinjeni u jeziku, iz kojega smo ih neposrednim ili posrednim putem preuzeli.

Posebno ističem pridjeve načinjene od grčkih imenica na *-ma*, *-matos* tipa *soma*, *somatos*. Kako se osnova takvih imenica svršava na *-t*, posve je pravilno, da taj završni konsonant grčke osnove zadrže i pridjevi od njih izvedeni. Zato na pr. od pohrvaćenih imenica *simptom*, *plazma*, *trauma*, *aroma*, *sistem*, *klima* pridjevi će glasiti *simptomatski*, *plazmatski*, *traumatski*, *aromatski*, *sistematski*, *klimatski*, odnosno *simptomatički*, *simptomatičan* i t. d., a ne *simptomski*, *plazamski*, *traumski*, *aromski*, *sistemski*, *klimski*. Tako je i u drugim jezicima, na pr. njem. *symptomatisch*, engl. *symptomatic*, franc. *symptomatique*, tal. *sintomatico*. Uostalom, o osnovi vodimo računa, i kad prenosimo u naš jezik grčka i rimska vlastita imena. Tako prema grč. *Aias*, *Aiantos* govorimo i pišemo Ajant, a prema *Cicero*, *Ciceronis* Ciceron. Samo izuzetno prenosimo ih prema nominativu singulara bez obzira na osnovu.

Nadalje, većina pridjeva izvedenih od grčkih imenica na *-osis*, koje se pohrvaćene svršavaju na *-oza*, ne tvori se izravno od tih imenica, nego od grčkih pridjeva na *-tikos*, na pr. *dijagnoza* — *dijagnostički*, *neuroza* — *neurotički*, *narkoza* — *narkotički*, *nekroza* — *nekrotički*, odnosno *dijagnostičan* i t. d. Jedino u rjedim slučajevima takvi se pridjevi izvode izravno od pohrvaćene imenice, na pr. *paradentozna* — *paradentozni*.

U medicinskoj se terminologiji upotrebljava (da li opravdano ili ne, to prepuštam sudu medicinskih stručnjaka) čitav niz latinskih imenica u izvornom obliku, na pr. *cista*, *locus*, *lumbus*, *bulbus*, *febris*, *caries*, *lues*. Kad je od takvih imenica potrebno načiniti pridjev, on se, naravno, tvori pomoću latinskog pridjevskog formanta i našeg završetka: *cističan*, *lokalan*, *lumbalan*, *bulbaran*, *febrilan*, *kariozan*, *luetičan*. U tim pridjevskim tvorbama latinski je formant neizbježiv.

Kod nekih pridjeva nalazimo dublete, ali s različitim značenjem. Tako ćemo kazati: *limfne žlijezde*, ali *limfatičan* tip.

Ne znam, što misle liječnici o oblicima kao: *tifni* ili *tifan*, *sepsni* ili *sepsan*, *tipni* ili *tipski* mjesto *tifusni*, *septički*, *tipičan*. Što se mene tiče, nikad ih ne bih upotrebio.

Završujući naglašavam, da bi mnogi od prije spomenutih pridjeva, a i drugi njima slični, kad bi se zahtjev dra. Friščića prihvatio kao opće pravilo, dobili — *sit venia verbo* — barbarski izgled. Ne smijemo zaboraviti ni to, da medicinska terminologija, uza svu svoju specifičnost, nije svijet za sebe, pa se i ona mora pridržavati općih principa, po kojima se i inače u našem jeziku tvore pridjevi od pohrvaćenih ili u izvornom obliku preuzetih imenica iz klasičnih jezika.

ARAPSKA, PERZIJSKA I TURSKA IMENA
U NAŠEM PISMU I IZGOVORU

Alija Selmanović

Kad bi koji Arapin, Perzijanac, pa i Turčin, pročitao svoje ime u našim novinama, ne bi se nikako mogao dosjetiti, da je to upravo njegovo ime. Podimo od najaktualnije osobe na Bliskom Istoku, Džemala Abdun-Nasira, predsjednika mirske vlade. Svakako ga pišu: Gamal, Abd-el-Naser, Gamal Naser, a najčešće samo Naser. Kod nas su muslimanska imena došla preko Turaka, koji imaju glas *dž*. Po novoj Kemalovoj pravopisnoj reformi bilježe ga Turci slovom *c*, jer u turskom jeziku nema glasa *c*. (Cumhuriyet = Džumhurijet = republika.) No zapravo, arapsko *dž* nije tako tvrdo kao tursko (i naše), ali ne odgovara ni glasu *g*, kako ga pišu naše novine. Arapi se služe svojim pismom, arapskim, kojim se piše s desna na lijevo, a kad Evropejci pišu njihova imena ili riječi latinicom, udešavaju to pisanje prema svojoj ortografiji. Kad Englez piše arapsko ime, on ga transkribira u svoju latinicu onako, kako će ga prosječan Englez najpravičnije, ili najbliže izvornom arapskom izgovoru, izreći. Tako radi Francuz, Španjolac, Talijan i t. d. Tako bismo trebali i mi. Isto slovo *dž* (bilježimo ga ovako, jer nemamo štamparskog arapskog znaka) izgovaraju sjeverniji Arapi (Irak, Sirija, Jordan, Liban) blizu kao *dž*, Hidžaz (ne Hedžaz!) kao *d*, Egipat u pučkom izgovoru još nešto mekše, ali ne palatalizirano (obrazovani ga izgovaraju književno: *dž*), dok Aldžezair (Alžir) i Maroko izgovaraju isto slovo kao *ž*. Budući da mi isto ime, kad nam dolazi od Turaka, izgovaramo Džemal, ne ćemo ga valjda transkribirati Đemal ili Žemal, ako je ono ime nekog Hidžazlije, odnosno Alžirca.

Ni drugi glas u tom imenu nije pravilno transkribiran. Nije to *a*, kao što nije ni stopostotno *e*, nego *æ*, kakvo imaju i Englezi u riječi *and* i sličnima. »Ham and eggs« i izgovaramo i pišemo, ako se služimo fonetskim pisanjem, hemendegz, jer je tu slovo *a* bliže u izgovoru glasu *e* nego *a*. Prema tome, bliže je stvarnom arapskom izgovoru, ako pišemo *Džemal* nego *Gamal*. Srećom tri zadnja slova dobro odgovaraju i arapskom i hrvatskom izgovoru.

Ima čitav niz imena kod Arapa i drugih islamskih naroda, koji nadijevaju djeci arapska imena, u kojima je prvi dio imena *Abd*, što znači *rob*, a drugi jedno od Božjih imena, kojih u arapskom jeziku ima 99. Ta imena su zapravo svojstva, koja se po islamskom vjerovanju pridaju Bogu (Allahu). Jedno od tih imena je i *Nasir*, što znači *onaj, koji pomaže*. Pogrešno je to ime pisati *Naser*, jer ono, ako se tako izgovara, ne znači ništa. Prema tome, pravilno je samo Abd-un-Nasir ili Abdunnasir, što u arapskom jeziku znači *rob onoga, koji pomaže*, t. j. *Božji rob*. Ono *el* između prvog i drugog dijela složenice u arapskom je jeziku određeni član. Ali ni to *el*, koje se samo tako arapski piše, ne izgovara se uvijek tako, Konsonanti se u arapskom jeziku dijele u t. zv. *hurúfi kamerijje* i *hurúfi šemsijje* (tako nazvane